

De brieven van mijn vader

Jan Willem van Thiel

De brieven van mijn vader

Een verslag

Copyright 2020 Jan Willem van Thiel
ISBN 9789463989763

Met dank aan Yvonne Germain

Voor Niels en Jurriaan

Inhoud

- 1 Samarinda en Bangkok 10
- 2 Zandvoort 16
- 3 Gramercy Park, New York 19
- 4 Monrovia 21
- 5 Johannesburg 23
- 6 Rue Singer, Parijs 30
- 7 Vietnam 53
- 8 Het Hiltonhotel Amsterdam 56
- 9 Het Ritz 59
- 10 De alimentatie 61
- 11 Vondelstraat 63
- 12 The Hildens, Westcott nr. Dorking 68
- 13 Plantage Middenlaan 74
- 14 Rue du Bac 81
- 15 Tarbert, Isle of Harris 92
- 16 St. Martin Vésubie 121
- 17 Het bezoek aan St. Martin-Vésubie 132
- 18 Het onterven 137
- 19 Les Guitards, Cancon 157
- 20 Barcares 221
- 21 Het laatste bezoek 225
- 22 De laatste telefoontjes 229
- 23 Epiloog 235

Inleiding

Mijn ouders zijn gescheiden toen ik een jaar of zes was en het contact dat ik met mijn vader daarna nog had, was beperkt. Ik kan me de meeste ontmoetingen met hem nog goed herinneren en ik heb een doos waarin ik zijn brieven heb bewaard.

Wat zal het zijn, 30 ontmoetingen? En ongeveer 70 brieven. Ik kan de relatie die we in ongeveer 50 jaar hadden aan de hand van die ontmoetingen en brieven beschrijven.

Ik doe dat in de eerste plaats omdat ik mijn verhaal aan mijn twee zoons wil vertellen. Een verhaal over hun grootvader die ze nauwelijks hebben gekend en een verhaal over hun eigen vader.

Het is een heel persoonlijk verslag en daarom onder het motto: 'what is most personal, is most general' van de Amerikaanse psycholoog Carl Rogers vermoedelijk voor meer lezers interessant. Zeker voor degenen die met echtscheiding te maken hebben gehad.

Niet voor niets zijn er al veel verhalen over vaders en zonen. Het thema is universeel, maar iedere vader-zoonrelatie is uniek. Dit verhaal speelt zich af in verschillende landen en het is vol conflicten.

Mijn vader heeft na de scheiding nog in zes andere landen gewoond maar daar was Nederland niet bij. Ik zag hem af en toe als hij op zakenreis in Amsterdam of Rotterdam was.

Toen hij later dichterbij kwam wonen, in Frankrijk en

Engeland, heb ik een paar keer bij hem gelogeed, steeds hooguit een week.

Maar die afwezige vader heeft een grote stempel op mijn leven gedrukt. Hij was eigenlijk alleen in fysieke zin afwezig. Zijn foto hing aan de muur van mijn jongenskamer.

Mijn contacten met hem zijn overzichtelijk, ik weet ze nog bijna allemaal. Hij zal tussen de tien en twintig keer in Nederland zijn geweest en ik heb hem een keer of twaalf opgezocht, waarvan zeven of acht keer dat ik er bleef slapen.

We schreven brieven, vijftig jaar lang. Soms met een onderbreking van jaren. Er is een periode van een jaar of zeven geweest dat het contact helemaal was verbroken, ik hem niet zag en we elkaar ook niet schreven. In 2005 is hij overleden, in 2001 zag ik hem voor het laatst.

---

1 Samarinda en Bangkok

Ik ben in Indonesië geboren, in de plaats Samarinda op Borneo. Het was nog net Nederlands-Indië, althans volgens de Nederlanders: 3 december 1948. Voor de rest van de wereld was het Indonesië.

We waren toen een gezin: vader, moeder en twee kinderen van wie ik de jongste was. Mijn geboorte was een poging het huwelijk te redden, gaf mijn moeder later toe. “We dachten: met een kind erbij gaat het misschien beter.” Mijn rol was die van verzoeningskind.

Toen de Borneo Sumatra Handelsmaatschappij (Borsumij) waarvoor mijn vader werkte na de onafhankelijkheid uit Indonesië wegging, zijn mijn ouders naar Bangkok overgeplaatst. Daar stond mijn eerste school, de internationale school, voertaal Engels. Voor mij was het de kleuterschool, voor mijn oudere broer de lagere school. Hij leerde o.a. alle Amerikaanse presidenten op te sommen maar van Willem I en het huis van Oranje hoorde hij pas toen hij naar Nederland terugkwam.

Het schijnt dat ik op school erg dwars was. Mijn moeder vertelde me later dat ik de juffrouw consequent met haar achternaam “Jones” aansprak en weigerde netjes “Miss” tegen haar te zeggen. Ze heeft het heel wijs geaccepteerd, deze onderwijzeres.

Ik weet er vrijwel niets meer van. Mijn enige herinnering aan Bangkok is dat mijn klapperpistooltje is gestolen. We woonden in een huis met een oprit en ik had mijn pistool op het muurtje voor het huis gelegd om naar de WC te gaan. Toen ik terugliep, zag ik een lokaal jongetje ermee wegrennen. En ik ben op een strand door een giftige krab gebeten. Een arts heeft in mijn dijbeen zitten knijpen om aangetast bloed uit mijn been te drukken. Ik heb een litteken aan dit incident overgehouden.

Ik weet ook nog dat ik als klein kind in een wasteil met paars permangaanwater zat. De kleur zal indruk hebben gemaakt. Waarom ik daarin zat, weet ik niet, ook niet of het in Indonesië of in Bangkok was. Verder herinner ik me tijtjaks die hoog aan de muur tegen het plafond aan zaten. Een paar flarden met details, meer herinner ik me niet van mijn tijd in 'de Tropen'.

De relatie tussen mijn ouders verslechterde in Bangkok dusdanig dat het niet meer ging. Mijn moeder vertelde me later dat het fout ging toen mijn vader carrière ging maken. Hij kreeg het hoog in zijn bol en ging haar steeds meer bekritisieren. Ze zou feestjes niet goed organiseren en niet representatief genoeg zijn. Mijn moeder heeft me later wel eens gezegd dat ze juist complimenten kreeg voor haar 'party's' en dat die kritiek nergens op sloeg.

Mijn vader zou zijn hele verdere leven erg hechten aan strikte naleving van sociale conventies. Misschien overcompensatie? Mijn moeder hechtte ook wel aan goede manieren maar op meer ontspannen wijze. Ze vertelde graag het verhaal van een president of eerste minister van Zuid Afrika die bij koningin Wilhelmina

dineerde en het kommetje water dat bedoeld was om je vingers schoon te maken oppakte en er een slokje uit nam. Toen koningin Wilhelmina dat zag, pakte zij haar kommetje en dronk er ook uit. “Kijk” zei mijn moeder, “dat zijn goede manieren.” Verder moest ik op 15-jarige leeftijd op dansles, “voor als je later met de vrouw van je baas moet dansen.”

Ze kwamen allebei uit betrekkelijk gewone milieus. Als er al verschil was, kwam zij uit een iets hogere klasse. Haar vader was boer op het eiland Tiengemeten, d.w.z. zelfstandig landbouwondernemer. Hij had in ieder geval één knecht als ik op het verhaal van mijn moeder afga die me ooit vertelde dat hij die riep toen er een keer een hark op het erf lag. Ze was daar verontwaardigd over, hij had toch zelf de kleine moeite kunnen nemen de hark op te ruimen?

De familie had de boerderij al vele generaties. Andere familieleden in die streek, de Hoekse Waard, waren ook land- en tuinbouwondernemers, zaten soms in de gemeenteraad en gingen naar de schouwburg in Rotterdam. Overheersend VVD maar gewone mensen met een sociaal hart.

Mijn overgrootvader van vaders kant was een Rotterdamse bootwerker die wegens drankmisbruik van voorman tot gewoon bootwerker was gedegradeerd. Diens zoon was zelf onderwijzer geworden. Mijn grootmoeder van die kant was dochter van een geslaagde Rotterdamse slager en volgens de overlevering zou ze altijd spijt houden van haar huwelijk met een onderwijzer/armoedzaaier. Als ik deze opa politiek moet inschatten, zou ik denken: PvdA. Maar dan zonder overdreven medeleven

met anderen.

Hij vertelde graag hoe hij ervoor zorgde dat hij snel gezag kreeg over een nieuwe klas. Dan pikte hij een kwetsbaar jongetje eruit die hij voor het oog van de klas te grazen nam zodat de andere kinderen zagen dat er met hem niet te spotten viel. De rest van het jaar had hij geen ordeproblemen meer.

Mijn ouders leerden elkaar kennen op de korfbalclub van Oud Beijerland waar mijn Opa onderwijzer was. Ze trouwden in 1943 en hadden dankzij de boerenfamilie van mijn moeder weinig last van de tweede wereldoorlog. In 1946 zijn ze naar Indonesië gegaan. Na de scheiding van tafel en bed is mijn vader in Bangkok gebleven.

De kinderen werden verdeeld, mijn broer bleef in Bangkok en ik ging met mijn moeder mee, met de boot naar Rotterdam. Als het op school niet goed zou gaan, zou mijn broer ook naar Nederland komen. Dat gebeurde inderdaad, negen maanden later.

In mijn herinnering moesten we kiezen: wil je bij pap of bij mam blijven? Mijn oudere broer had eerste keus: vader. Dat wilde ik ook maar dat zou zelig zijn voor mijn moeder en dus koos ik haar partij. Achteraf vertrouw ik mijn herinnering niet goed, misschien heb ik het ergens in de loop der jaren verzonnen. Hoe het ook zij, het gezin werd in twee kampen gesplitst. En ik had in zekere zin mazzel, ik had achteraf gezien op het juiste paard gemikt.

Van de bootreis heb ik een paar leuke herinneringen. Mijn moeder en ik gingen met een vrachtschip met passagiersaccommodatie en op het achterdek stonden twee olifanten. Die mocht ik voeren, dat wil zeggen

iedere dag een banaan geven. Een van die olifanten ging naar diergaarde Blijdorp en ik heb die later nog eens opgezocht.

De reis duurde drie weken, in Londen was er een staking in de haven. Mijn moeder heeft me tijdens het noodgedwongen oponthoud in Londen meegenomen naar de ‘changing of the guards’ bij Buckingham Palace, de mutsen maakten indruk op me.

Ik vond later nog een foto van haar gearmd met een vreemde man met op de achtergrond de leuning van een schip. Het schijnt dat ze een affaire met een van de officieren van het schip had aangeknoopt.

Ik heb haar eens gevraagd of ze het niet erg had gevonden dat mijn vader tijdens zijn huwelijk vaak vreemd ging. “Nee,” zei ze, “ik wist dat hij toch altijd weer bij mij terugkwam.” En over haar eigen gedrag na haar vertrek uit Bangkok: “Ik dacht, nu kan ik ook wel eens.” Volgens mijn vader had ze ook iets met een rijinstructeur gehad. Dat was natuurlijk weer een beetje beneden zijn stand.

---

2 Zandvoort

“Ik zal het jullie maar zeggen want je moet het toch een keer weten: je vader en ik zijn gescheiden en de rotzak is nu al hertrouwd. Hij komt niet meer terug.”

We zaten aan tafel voor het avondeten toen mijn moeder dit tegen mijn broer Hans en mij zei. Een ronde eettafel die je in die tijd in veel gezinnen zag, een tafel waarvan je de twee helften uit elkaar kon schuiven met een uitklapbaar middenstuk. Hij is niet vaak uitgeschoven.

Na deze woorden stond ze huilend op en liep ze naar de keuken. Het was eind 1956. Wij, 11 en 7 jaar oud (of net 8, mijn verjaardag is begin december), bleven zwijgend zitten. In mijn herinnering was mijn vader al jaren weg en kwam haar mededeling niet echt als een verrassing. Maar herinneringen zijn niet te vertrouwen. Feit is wel dat mijn moeder en ik ergens tweede helft 1953, begin 1954 vanuit Bangkok naar Nederland waren gekomen nadat het huwelijk tussen mijn ouders op de klippen was gelopen. De watersnoodramp van februari 1953 hebben ze nog via krantenknipsels in de tropen gevolgd, de familie van mijn moeder woonde op de Zuid-Hollandse eilanden.

Feit is ook dat de formele echtscheiding op 15 april 1956 is gedateerd en dat mijn vader op 3 november van hetzelfde jaar in New York met zijn tweede vrouw, Albertine, trouwde. Dat laatste feit haal ik uit een brief van Albertine aan mijn vader waarin ze memoreert dat ze op 3 november 1986 30 jaar met hem getrouwd zou zijn geweest als ze twintig jaar daarvoor niet waren

gescheiden. Aan het eind van haar leven, ze is 94 geworden, ruimde ze een hoop spullen op. Ik kreeg een aantal brieven en fotoalbums.

Het schijnt dat er wettelijk een half jaar tussen echtscheiding en nieuw huwelijk moet zitten in verband met eventuele geboorten, nageboorten als het ware.

Voordat de echtscheiding in 1956 formeel werd, waren ze al een tijd uit elkaar. Volgens mijn broer heeft onze vader nog in Zandvoort gewoond maar daar heb ik geen herinnering aan. In mijn herinnering waren ze vanaf het vertrek uit Bangkok feitelijk apart.

Ik vond het maar niks, daar in Zandvoort. In mijn eerste levensjaren verhuisden we keer op keer terwijl ik dat niet wilde en nu waren we naar deze godvergeten plaats verbannen. We zaten in een nieuwbouwwijk zonder enige begroeiing en aan de kust waait het altijd. Als jongetje van zeven stuift het zand dan precies op ooghoogte.

Ik was gewend aan een internationale school met andere kinderen van expats en nu zat ik in een klas met kinderen die allemaal Paap of Keur heetten en van wie er een de bijnaam ‘lijn elf’ had omdat er altijd twee druppels aan zijn neus hingen. Op een dag vroeg een jongetje “waar is jouw vader?” Toen ik naar waarheid antwoordde “die woont in Amerika” was zijn reactie: “ha, ha, zijn vader is Indiaan.”

Mijn broer had de bijnaam ‘Siam¹’ gekregen omdat hij graag vertelde dat hij daar vandaan kwam. Op een middag stond er een groepje kinderen voor ons huis te

---

¹ Lodewijk Wiener zat bij hem in de klas en heeft ‘Siam’ in een van zijn korte verhalen vermeld

joelen: “Siam, Siam.”

Op de lagere school speelde dat nog niet zo, maar later op de H.B.S. in Haarlem riep mijn voornaam Jan Willem zoveel weerstand op dat ik mezelf maar ‘Willem’ heb laten noemen. Een dubbele voornaam, dat duidde op pretentie, en dat werd afgestraft.

Er zijn natuurlijk ergere dingen maar wat betreft sociale klasse vielen we nu ineens tussen wal en schip en dat vergde het nodige aanpassingsvermogen.

---

3 Gramercy Park, New York

Het bericht dat de rotzak direct na het verstrijken van de wettelijke termijn van zes maanden al was hertrouwd, kwam uit New York. De Borsumij had mijn vader daarheen overgeplaatst. Er is een artikeltje van de destijds beroemde Max Tak 'uit New York' die hem voor het weekblad Elsevier interviewde. Een lovend artikel waarin mijn vader als rijzende ster in het New Yorkse zakenleven wordt opgevoerd. Zijn carrière voor de Borsumij duurde tot ergens in 1961. In dat jaar moet hij nog voor ze hebben gewerkt. In juni 1961 werd mijn broer 16 en kwam er een grote vrachtwagen voor ons huis in Zandvoort waaruit een bromfiets en een fiets van het merk Batavus werden afgeleverd. Batavus had ons een paar maanden daarvoor een catalogus gestuurd waaruit mijn broer een brommer en ik een fiets mocht uitkiezen. Er zat een brief van de directeur bij. De Borsumij importeerde kennelijk Batavus in de V.S. Zijn huwelijk met Albertine had een grote invloed op de loopbaan van mijn vader. Albertine kwam oorspronkelijk uit Zwitserland, woonde al jaren in New York en ze kende David Rockefeller, de president van de Chase Manhattan Bank. Die twee waren ongeveer van dezelfde leeftijd. Mijn vader vroeg de Amerikaanse nationaliteit aan die hij als echtgenoot van een Amerikaanse kreeg en hij ging voor de Chase werken. Ik heb de brief waarin hij dit mededeelde niet meer maar ik herinner me dat hij schreef dat hij Bankier was

geworden, met een hoofdletter. Het kan zijn dat onze moeder ons gniffelend op dit detail heeft gewezen. De term vechtscheiding was nog niet gangbaar, echtscheidingen waren er in die dagen nog niet veel maar ze hebben na de scheiding voor zover ik weet geen woord meer met elkaar gesproken en als de een het over de ander had, ging dat met veel wrok en haat. Nimmer hebben ze enig overleg gevoerd over scholen of wat dan ook.

Er is sprake geweest van een bezoek van mijn broer en mij aan New York maar toen via mijn grootouders van vaders kant uitlekte dat hij van plan was ons daar te houden, ging het bezoek niet door. Mijn moeder bleef in contact met haar voormalige schoonouders, ze zal via hen misschien ook van zijn hertrouwen hebben gehoord. Ik heb later bij Albertine gecheckt of ze ons inderdaad in New York hadden willen houden als we op bezoek waren gekomen. Ze zei het zich niet goed meer te herinneren, het was 40 jaar na dato dat ik dit vroeg, maar ze zei dat het zeker niet uitgesloten was. Mijn broer en ik zagen mijn vader af en toe onverwachts, als we bij onze grootouders in Rotterdam logeerden wat we ieder jaar twee weken in de zomervakantie deden. Het was dan voor onze moeder vakantie. Een keer kwam hij 's avonds naar het kamertje waar mijn broer en ik sliepen. We lagen in bed maar sliepen nog niet. Hij had twee horloges bij zich, allebei relatiegeschenken die hij had gekregen. Het ene horloge was van goud, de andere had een lichtknopje. Ik wilde die gouden wel hebben, het bleek later een Rolex maar dat zei me toen nog niets.

---

4 Monrovia

Als Bankier bij de Chase Manhattan Bank werd hij in 1961 naar Liberia gestuurd om in Monrovia een filiaal te leiden. De uitwisseling van brieven met New York en daarna Monrovia verliep volgens een vast patroon. Als kind wist ik niets te schrijven. Ik zat dan aan de ronde eettafel en zei tegen mijn moeder: “ik weet niks te schrijven.” Dan antwoordde ze: “schrijf dan wat over school.” Ik was blij als ik een rapport had gekregen want dan schreef ik de rapportcijfers over, voor ieder cijfer een nieuwe regel.

Ik begon mijn brieven altijd met: “Beste Pap, hoe gaat het met jou. Hier gaat het goed.” Variant: “Met mij gaat het goed.” Andersom schreef mijn vader waar hij zoal naar toe was geweest. Zo was hij in Houston, Texas geweest en dat staaft hij met een foto. Ook moest hij vaak van de ene naar de andere stad en dan weer terug naar New York.

Twee keer per jaar kreeg ik een bijzondere brief. Met mijn verjaardag en met Kerstmis (niet met Sinterklaas) stopte hij een cheque van 10 dollar bij de brief. Dat was in die tijd veel geld, ik zal nooit vergeten dat de koers van de dollar jarenlang 3 gulden 60 was. Dat was dus 36 gulden terwijl mijn zakgeld 2,50 in de week was. Met de cheque ging ik naar de Twentse Bank op de hoek van de Grote Krogt in Zandvoort, waarna ik een week of zes moest wachten om die 36 gulden op te halen. Ik controleer nog altijd heel goed achterin iedere

enveloppe of er behalve een brief nog iets anders tevoorschijn komt, een automatische gewoonte die mijn broer ook van onze briefwisseling met onze vader heeft overgehouden. Mijn broer kreeg voor zijn verjaardag af en toe wel een echt cadeau zoals een bouwpakket voor een schip of een vliegtuig, bij mij bleef het beperkt tot cheques.

---

5 Johannesburg

Monrovia duurde minder dan een jaar en in januari 1962 ging hij naar Zuid-Afrika. Eerst Kaapstad maar al snel Johannesburg. En toen gebeurde er voor ons iets heel bijzonders. Er kwam een plan dat we de zomervakantie van 1963 naar hem toe zouden gaan. Onderdeel van het plan was een bezoek aan het Krugerpark. Hij vroeg ons de vakantie te verlengen want de reis was duur en we moesten er zo lang mogelijk van profiteren. Voor mijn broer was dat geen probleem want hij studeerde al maar ik zat nog op school. Ik kan me niet herinneren dat mijn moeder of ik een poging hebben gedaan mijn schoolvakantie te verlengen. Bij mijn weten heeft ze in mijn hele schoolperiode van vijf jaar H.B.S. niet een keer mijn school bezocht, zelfs niet bij de diploma-uitreiking aan het eind. En ik wist ook niet hoe dat aan te pakken. Moest ik in de gang de rector van de school aanspreken?

De voorpret was groot. Hij schreef op 12 oktober 1962:

“Beste Jan Willem,

Ik ben een paar dagen geleden uit Johannesburg teruggekomen en hoorde daar dat ik in Januari van Kaapstad naar Johannesburg ga en dan tot minstens November in Johannesburg blijf, misschien zelfs wel langer. Dit betekent dat jullie Zomer 1963 naar Johannesburg kunt komen. Aangezien het een grote

afstand en een dure reis is, heeft het weinig zin voor slechts een korte tijd en je zou dus wel een gehele vakantie² moeten kunnen komen. Je hebt weken denk ik en je kunt misschien na afloop van de repetities een paar dagen eerder weg kunnen. Als je me zo gauw mogelijk de juiste data opgeeft, zal ik bij de KLM informeren wat de mogelijkheden zijn en ook proberen of ik het hier betalen kan of anders een deviezenvergunning aanvragen.

Er valt hier genoeg te doen en je zult je niet vervelen. Speciaal omdat ik voor ongeveer een half jaar waarnemend directeur generaal wordt en in het officiële Bank huis ga wonen. Dit heeft een eigen zwembad, tennisbanen, bossen etc. en is reuze groot.

Ik zal ook zelf wat vakantie proberen te nemen, gecombineerd met zaken: dan kunnen we met de auto naar Kaapstad en Durban en zien jullie een goed stuk van het land. Ik verheug me er al op weer eens een lange tijd met jullie samen te zijn. Ook Albertine praat er nu al over hoe fijn het zal zijn jullie hier te hebben. Hans kan waarschijnlijk wat eerder komen en wat later weggaan, maar dat geeft niet. Je stapt in Amsterdam in en in Johannesburg uit.

Ik hoor zojuist van de Directeur van de KLM hier dat er speciale studententarieven bestaan.

Jullie moeten, en zeg dit ook aan Hans, een verklaring opsturen van respectievelijk de Directeur van de H.B.S. En de Rector van de Universiteit in Delft dat jullie ingeschreven zijn en die en die data met vakantie naar

---

² ik heb zijn brieven integraal opgenomen, inclusief spelfouten. Hij schreef 'vacantie' met een c, volgens de oude spelling van voor 1953